

Riik toetab lasterikkaid peresid tänavu 35 miljoni krooniga

24.04.2010 17:12

<http://www.postimees.ee/?id=254530>

Majandusminister Juhan Parts kinnitas täna Eesti Lasterikaste Perede Liidu liidupäeval, et tänavu toetab riik lasterikkaid peresid 35 miljoni krooniga. Enda algatatud paljulapseliste perede toetusprogrammist aastatel 2008-2010 ülevaate andnud Juhan Parts märkis, et lasterikaste perede toetusprogramm on end igati õigustanud, vahendas ERR Uudised.

Partsi sõnul on programm võimaldanud saada ülevaate paljulapseliste perede olukorrast ja paljusid neist ka aidanud.

Partsi sõnul tuleks lasterikaste perede toetus seadustada ja seada sõltuvusse pere suurusest ja elamistingimustest.

Eesti Lasterikaste Perede Liidu presidendi Kalmer Hüti sõnul on suurtes peredes eelarved tihedad ja laste koolitamise, toitmise ja riietamise kõrvalt raha eluaseme renoveerimiseks enamasti napib, kuid tänu toetusele on paljudel suurperedel see nüüd õnnestunud.

Lauristin: laste kasvukeskkond on halvenenud

22.04.2010 21:23

<http://www.postimees.ee/?id=253638>

Lauristin tõi majanduskriisi puudusena välja tõsise probleemina laste kasvukeskkonna halvenemise. «Kui me räägime 20 000 - 30 000 töötute perekonna lapsest, kui me räägime üldisemalt olukorrast, kärbetest näiteks lasteaedadele, koolidele jne,» loetles ta murekohti.

Pakosta: vanemahüvitist peaks saama kasutada 8 aasta jooksul

24.04.2010 17:31

<http://www.postimees.ee/?id=254260>

Riigikogu liige, Isamaa ja Res Publica liitu kuuluv Liisa Pakosta nõustub sotsiaalteadlaste arvamusega, et pärast laste saamist on naiste töölenaasmine ja edasimineku praegu raskendatud ning pakub selle olukorra parandamiseks välja tähtsaimana võimalust pikendada vanemahüvitise väljavõtmiseks lubatud aega.

Pakosta hinnangul on väikelaste emade töölenaasmine kahtlemata probleem: «Lapsed tähendavad täna nii riiklikku kui ka tööandjatepoolset tõrjutust tööjõuturult, lapsed tähendavad selsamal põhjusel ka väiksemat pensioni ja väiksemaid haigusrahasid,» tões nelja lapse ema.

Olukorra parandamiseks läheks ta esimesena muutma vanemahüvitise maksmise süsteemi. «Meil on väga kasulik võrrelda ennast näiteks Rootsiaga, kus on sama pikk vanemahüvitise periood, 1,5 aastat, kuid seda «aega» saab vanem välja võtta oma soovi järgi aega jaotades kuni lapse 8-aastaseks saamiseni,» rääkis Pakosta.

Lapse eest hoolitsemine on seal võimalik ka näiteks nii, et pool päeva on kodus ema, pool isa, või võtab ema vanemahüvitist välja näiteks igal reedel või näiteks kaks kuud lapse esimesse klassi mineku ajal. «Meditsiinilised tulemused on sellised, et Rootsi lapsed on oluliselt tervemad ja õnnelikumad kui Eesti lapsed,» märkis Pakosta.

Pakosta oli veendunud, et peaksime Eestiski vanemahüvitise perioodi pikendama lapse 8-aastaseks saamiseni - jättes alles ka võimaluse olla järjest poolteist aastat kodus neil, kes seda soovivad.

Osaajaga tööle

Pakosta kiitis sotsiaalteadlaste ettepanekut võimaldada paremini naistel pärast lapsepuhkust tööle minna esialgu osaajaga. «Kuiigi ka seda ei peaks riik ilmtingimata ette kirjutama, millise ajakuluga just töötada tohib - lihtsalt avatud peaksid olema kõik võimalused!»

Osaajaga tööd peaks tema hinnangul soodustama sotsiaalmaksu miinimumi kaotamine. «See mõjutaks positiivselt ka paljusid teisi elanikkonna gruppe, kellele osaajaga töö oleks jõukohane, kuid kelle palkamine pole tööandjale täna kõrge sotsiaalmaksu miinimumi tõttu atraktiivne,» lisas Pakosta.

Lisaks peaks Pakosta hinnangul toetama kaugtöövõimalusi, tegema painduvamaks haige lapse hooldamise ning töötavatel emadel majanduslikult vähem kahjumlikuks imetamispauside võtmise.

Riik paindumatum kui tööandjad

«Riiklikud poliitikad loovad alused, täna on sotsiaalteadlaste poolt välja toodud probleemides tööandjad isegi heatahtlikumad ja paindlikumad olnud kui riik ise,» tões Pakosta.

IRL on välja pakkunud raskustes perede toetamise eelnõu, mis on praegu riigikogu sotsiaalkomisjonis arutlusel. Näiteks on eelnõus ettepanek rakendada soodustingimustel palgatoetust lapsi kasvatavatele lapsevanematele.

Samuti soovib eelnõu taastada töölepinguseaduses kaitse alla 3-aastast last kasvatavale vanemale samamoodi, nagu see on välja pakutud uues avaliku teenistuse seaduses.

«Lisaks soovime töölepinguseadusesse tuua uue sätte, mille kohaselt võrdsete töötajate korral peab tööandja eelistama töölejätmisel seda inimest, kellel on ülalpeetavaid - ning ka esimese klassi laps ei käi raha eest tööl, vaid on ikka ülalpeetav, eks ole.»

Laiemalt vaadates arvas Pakosta, et mida paremini on karjäär ja lapsed ühitatavad, seda suurem on sündivus, seda õnnelikumad ja tervemad on lapsed, seda rahulolevamad on vanemad. Selleks vajaks riiklik poliitika muudatust.

Sotsiaalteadlased: emad hanguvad Eesti tööturul <http://www.postimees.ee/?id=252318>

Sotsiaalteadlased Triin Roosalu ja Kadri Täht kirjutavad, et hoolimata perekesksuse retoorikast on pere- ja tööelu ühitamine jäetud vanemate hooleks ning institutsionaalne tugi sellele on nõrk.

Tööelu ja pereelu – justkui oleks meil kaks eraldi elu – ühendamine on olnud mitmel põhjusel juba mõnda aega poliitikkakujundajate huviorbiidis. Ühelt poolt napib arenenud riikides töökäsi, teiselt poolt nõuab kriitiliselt kahanenud sündimus stabiliseerimist. Nii veendaksegi peresid, eriti väikelaste emasid, et laste saamine ei tähenda tööst loobumist ja vastupidi. Eestis ei ole emade tööturule toomine poliitiliste meetmete abil vajalikuks osutunud – meie naiste tööhõive on juba aastakümneid olnud väga kõrge sõltumata laste olemasolust perekonnas. On see sotsialismiaja pärand? Ööpäevaringsete sõimede ja lasteadeade ning suviste pikkade puhkelaagritega loodud võimalused, et vanemad täidaksid töötamiskohustust, on paljuski minevik. Lastehoiuga seotud ajalised, logistilised ja finantsilised kohustused on suuresti vanemate kanda. Ometi osaleb jätkuvalt enamik naisi tööturul nii enne kui pärast laste saamist ja teeb seda täisajaga. Seega, probleemi, kuidas ühendada edukalt töö- ja pereelu, meil justkui ei eksisteeri: lapsed on kasvatatud ja töö on tehtud. Aga kui süüvida pealispinnast sügavamale? Majandusteadlased on edukad erinevatele nähtustele hindu määrama. Üks nende loodud ja ka ühiskonnateadustes kasutusele võetud mõiste on inimressurs, inimvara. See tähendab ühiskonnas elavate ja töötavate inimeste (tootmis)potentsiaali. Ühiskonna ülesandeks on tagada inimressursi taastootmine ja selle võimalikult efektiivne kasutamine. Eesti naiste keskmine haridustase annab silmad ette nii Eesti meestele kui ka suurele osale naistele ülejäänud Euroopas. Inimkapitali seisukohast on tegemist hea potentsiaaliga. Enamgi veel, see potentsiaal on realiseerunud, sest enamik tööealisi naisi osaleb aktiivselt tööturul. Mitmete Euroopa riikidega võrreldes esineb Eestis vähe vabatahtlikku lastetust: me peame lapse soetamist karjääri kõrval normaalseks ja lapse pärast üldjuhul tööst ei loobuta.

Taasiseseisvunud Eesti on osutunud unikaalse heaolukontseptsiooniga riigiks, kus muidu ülimalistliku sekkumisega turu toimimisel on siiski säilitatud ulatuslik riiklik alusharidussüsteem. Eestis on 3–6-aastaste laste hulgas lasteaias käijate osakaal 91 protsenti. See on kõrgem kui enamikus Euroopa riikides. Emad põhjendavad töölkäimist sageli individuaalse sooviga end realiseerida, seda isegi siis, kui ema töötamine on perele majanduslikult vajalik. See on inimkapitali seisukohast hea. Nii võiks väita, et tegemist on inimkapitali ratsionaalse kasutamisega: riigil on õnnestunud tekitada naistes huvi töö vastu ja hoida neid hõivatuna SKT lisaväärtust loova tööga. Siiski on inimressursi taastootmine tagatud vaid osaliselt, sest lapsi sünnib meil endiselt vähem kui rahvastiku säilitamiseks vajalik. Naiste kõrgeid tööturuaktiivsuse näitajaid viivad alla sootraditsioonilised normid ja hoiakud, mida toetab ka institutsionaalne korraldus. Need eeldavad, et väikelaste eest hoolitsema jäävad reeglina koju emad. Tööturul on seadustega tagatud naise tagasipöördumine positsioonile, millelt lahuti, ja paljud naised lähevadki uuesti tööle. Osaajaga töötamist, mis mujal Euroopas on sage viis töö- ja pereelu ühitada, meil praktiliselt ei kasutata. Ka imikute ja väikelaste hoiuvõimalused on väga piiratud. Sageli tuleb lapsehoiuvõimalusi otsida erasektorist ja see on kallis. Nii on meil kaheaastastest lastest päevahoiu 60 protsenti, ülejäänute puhul on hoolitsejaks ema. Mitmete teiste riikide perepoliitika korraldust silmas pidades võiks siinkohal arutada, kui tõhusalt kasutab riik oma kõrgelt haritud naisi, kui nad mitmeks aastaks seoses lastekasvatusega tööturult välja lülitatakse. Sellest lähtuvalt võiks arvata, et kui suurem osa naisi naaseb pärast lapsepuhkust tööturule, siis ei «kahjusta» tööturult eemalviibimine nende tööturupositsiooni. Mida pikem on laste tõttu tööturult eemal viibitud aeg, seda tõenäolisemalt jääb vanem tööalastest arengutest kõrvale ja mitmed tema seni omandatud teadmised ei ole tööle naastes enam otse rakendatavad. Selle võrra on ka nende naiste karjäärivõimalused potentsiaalselt kehvemad võrreldes teiste omavanuste, sama kvalifikatsiooni ja töökogemusega inimestega, kes ei ole tööturult pikalt eemal olnud. Ka ei ole väikelaste emad ühiskonna, tööandjate ja kolleegide arvates samavõrd tööle pühendunud kui nende kolleegid. Lisaks on vanematel praktilisi raskusi töölkäimise ja lastehoiu ühendamise, eriti siis, kui laps on haige või vanemal on tööalane lähetus. Seegi võib tööturupositsioonile kahjustavalt mõjuda. Tegelikult on laste tõttu tööturult eemalviibitud aja mõju tööteele Eestis vähe uuritud.

Analüüsides Eesti sotsiaaluuringu põhjal 25–50-aastaste naiste karjäärivõimalusi Eestis 1960ndatest kuni käesoleva sajandi alguseni, selgub, et lapsepuhkuse tõttu tööturult eemalviibimine mõjutas naiste edasisi tööturuvõimalusi ka kõige töökesksel ajal – Nõukogude Liidu võrdõigusliku töökoostuse tingimustes 1960ndatel võis täheldada suuremat tõenäosust, et lapsepuhkuse järel liikus ema karjäärireedeli allapoole.

Alates 1970ndatest asendus see «paigalpüsimise-efektiga» – lapsepuhkuselt naasja ei liikunud tööturul üles ega alla. See efekt tugevnes veelgi 1980ndatel, ent siis hakkas oluliseks teguriks muutuma lapsepuhkuse kestus: pikem lapsepuhkus suurendas tööturule naastes mobiilsust nii ülenevas kui alanevas suunas. See tähendab, et laulva revolutsiooni ja maa lastega täitmise kampaania tuules jäid pikale lapsepuhkusele nii hea karjääriväljavaatega naised, kellel tööturult eemalviibimine edasist karjääri ei takistanud, kui ka need, kelle jaoks ei olnud ametiredelil edasilikumine ilmselt nii oluline.

1990ndate esimese poole suurte muutuste keskmes lapsepuhkuse mõju karjäärivõimalustele nõrgenes ning naiste tööturvõimalusi määratlesid pigem muud tegurid. Lapsepuhkuse mõju «taastus» aga koos majanduse ja tööturu stabiliseerumisega ning 1990. aastate lõpust mõjutab lapsepuhkuse aeg oluliselt edasisi karjäärivõimalusi. Toona märkis eemalviibitud aeg taas pigem seisakut naiste karjääris, vähenes nii üleneva kui ka alaneva mobiilsuse tõenäosus. Käesoleva kümnendi alguseks muutus aeg aga karjääri juba negatiivselt mõjutavaks teguriks. Nii vähendas tööturult eemal viibimine oluliselt üleneva mobiilsuse tõenäosust ning lapsepuhkuse kestus suurendas alaneva mobiilsuse tõenäosust. Seega, kuigi meil valitseb retoorika, mille kohaselt naistel on meestega tööturul võrdsed võimalused, avaldab seoses lapsepuhkusega tööturult eemalviibimine mõju naiste edasisele positsioonile. Oma osa mängivad siin aga naiste individuaalsed ressursid. Nagu uurimustulemused lubavad oletada, ei tähenda lapsesaamiseks tööturult eemalviibimine üldjuhul negatiivseid tagajärgi neile, kes juba varem on tugevamaal tööturupositsioonil. Ent alles töötee alguses ja eelnevalt nõrgemal positsioonil olid ei saa alati eeldada isegi neile seadusega tagatud töökoha säilimist. Kuid kas tuleks üldse eeldada, et kodune lapsekasvatus pakub väiksemat eneseteostust kui palgatöö? Võib-olla on hoopis selles hoiakus mõningane kallutatus – palgatöö-keskuse vaikimisi omaksvõtt ei pruugi alati olla nii enesestmõistetav. Mitme Euroopa riigi kogemus lubab väärtustada nii tööd kui ka omaenda aega. Näiteks Hollandis on osaajaga töö traditsioonis küll inimeste pühendumine tööle kui väärtusele, ent seda mitte oma pere ja iseenda heaolu arvelt.

Lastele mõeldes oleks ehk parem, kui vanemad saaksid töö kõrvalt ka üle pooleteise või kolme aasta vanustele lastele veidi enam aega pühendada. Praegu tähendab lapsepuhkuse lõpp vanema ja lapse jaoks sageli liikumist täisajaga koduselt elult päevapealt täisajaga tööellu. Enamgi veel, vanemad seisavad tihti väljakutse ees, kuidas korraldada lapsehoidu, milleks institutsionaalne tugi on hetkel veel üsna tagasihoidlik. Riik võiks vanemaid ja lapsi esialgu toetada sellega, et lubab vanemapuhkust kasutada paindlikult ja soovi korral ka praegusest pikema aja jooksul. Võimalik, et mõned isad ja emad eelistaksid 1,5-aastase täisajaga maksimaalse hüvitisega lapsepuhkuse asemel hoopis näiteks kümneaastast perioodi, kus «lapsepuhkust» kasutatakse mitte aastate ja kuude, aga tundide ja päevade kaupa – nii, et iga pere saaks valida just endale sobiva süsteemi.

Seejuures võiks pere kokkukasvamise huvides olla võimalik võtta vanemapuhkust isal-emal korraga. Vanemahüvitis ei ole tasu lapse kasvatamise eest (mis peaks iga lapse kasvatamise korral olema ju ühesugune, sest ka töö on ühesugune), vaid saamatajäänud tulu hüvitis.

Ühest küljest on õigustatud, et riik ei maksa kahele vanemale ühe lapse samaaegse hoidmise eest. Teisalt aga on õigustatud, et iga vanem, kes jääb tööturult mingiks ajaks eemale seoses lapse eest hoolitsemisega, võib arvestada saamatajäänud töötasu hüvitamisega sõltumata sellest, kes lapsega parajasti veel tegeleb.

Võib küll eeldada, et lähitulevikus naaseb suurem osa emasid nagunii tööturule, olgu omaenda soovist või pere vajaduste pärast. Samas oleks ehk abi, kui tööturult eemalviibimine või naasmine oleks võimalik ka pehmemalt, näiteks teatud perioodil osaajaga töötades. Seejuures on oluline, et osaajaga tööst ei kujuneks marginaalne hõivemehhanism, mis toob endaga vanemale kaasa nõrgema tööturupositsiooni.

Kui riigi huvi on üles ehitada süsteem, mis ka reaalselt soodustab meie «inimressursi» säilitamist ja taastamist – ehk pere- ja lapsesõbralik ning seejuures emade karjäärivõimalusi mitte haavav – siis tuleks rohkem tähelepanu pöörata perede valikuvõimalusele ja eriti sellele, et mõlemal vanemal oleks võimalusi perega koos olla. Ideaalis võiksid nii emad kui isad tagajärgi kartmata valida, kas nad on mingil hetkel oma elus pigem perele või pigem tööle orienteeritud.

Seejuures peaks olema võimalik seda elu jooksul korduvalt ka ümber otsustada. Seda isegi ja eriti siis, kui lapsed on juba lasteaeda saadetud, sest ka esimesse klassi minev laps võib mõned kuud vajada vanema suuremat tähelepanu, samuti võib teismelisele lapsele mõeldes olla kasulik, et isa lõpetab oma töö ühel või kahel päeval nädalas mitte kell kuus, vaid kell neli, et lapsega koos olla. Mida paindlikumad on võimalused tööelu ja –aega korraldada, seda paremad on võimalused nii tööd teha kui ka lastele turvaline lapseõlv tagada.